

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

13. De Tristitia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Cap. XIII.

De Tristitia.

S. Tho. 1. 2.
q. 33. art. 2.

PRIMO queritur, An Tristitia sit idem animi affectus qui Dolor. Respondeo, Stoicos nomine doloris intellexisse omnem tristitiam, quam Cicero quarta Tusculana ægritudinem vocat; & deinde dolorem tanquam partem ægritudinis subiicit. Reuera, Tristitia non tam late patet, quam Dolor: nam dolor & dicitur de animo, & de corpore; Tristitia verò solum de animo dicitur. Dole enim, non tamen tristatur corpus, sed animus: dolemus, cum nobis membrum inciditur, cū corpus fecatur, cum cædimur, cum torquemur, cum vulneramur, cum pes noster offenditur. In præfenti tamè tristitiam late capimus pro omni tum animi, tum corporis dolore, qui etiam mœror, aut mœstitia vocatur.

Secundò queritur, In quo obiecto tristitia versetur. Respondeo, In malo, quod inuiti patimur, vel in nobis ipsis, vel in rebus nostris. Ex quo fit, vt Tristitia sit affectus delectationi oppositus: Nam Delectatio, est de bono concupito, & quo potimur, ac fruimur. Tristitia verò est de malo, quod cum timeremus, euenit. Tristitia affectus est terrestris, frigidus, & aridus, & durus, & intractabile consistens.

Tertiò queritur, Quæ & quot sint species Tristitiæ? S. Thomas ex Nysseno, & Damasceno quatuor Tristitiæ species commemorat, Inuidiam, Misericordiam, Angorem, & Accidiam; quibus commodè possumus adiungere alias tres, quatuorûe species, Aemulationem nempe, Indignationem, Zelotypiam, & Pœnitentiam, & Impatentiam: de quibus sigillatim pauca dicemus, vt omnes affectus animi recto, & distincto ordine cognoscantur.

Inuidia igitur, est tristitia ex prosperitate alterius, quæ nihil inuidenti nocet. Nam si quis doleat rebus secūdis alterius, quia ab eo iniuria affectus sit, non inuidet, sed irascitur: Si doleat de prosperitate alterius, quia ab eo sibi aliquid mali timeat, non est inuidia, sed metus. Si doleat, quia alter prosperitate potiatur indignus, vel indignè sese in rebus prosperis gerat, non est inuidia, sed indignatio. Si doleat, quia alius bonis potiatur, quæ ipse concupierat, nec est affectus, potiùs est Aemulatio, quam Inuidia. Si doleat, quia alterius persona ipsi displiceat, Odium est, non Inuidia.

Misericordia, est tristitia, teste Aristotele, Cicerone, & Nysseno, ex miseria, & malis alterius indignè, & immeritò laborantis: cum casum, conditionem, & incommoda aliena deploramus. Nam si dignè, & meritò mala sustineat, vicem eius haud misereamur; nemo enim mentis compos ad parricidæ, tyranni, aut proditoris supplicium, quod merentur, misericordia commouetur. Ex quo fit, vt maximè misereamur euentum, & vicem eorum, qui imbecilli, & infirmi sunt ad aliquid agendum, vel sustinendum, cuiusmodi sunt infantes, mente capti, pueri, viduæ sui viri, & omni humano præsidio destitutæ; ægroti, inopes, & egeni, simplices, itidem ij, qui ex magna rerū prosperitate, qua olim perfruebantur, turbati, deiectiq; sunt. Item qui in mala inopi-

nata miserè deuenerunt. Porrò mala, ob quæ vicem, & conditionem alicuius misereamur, sunt morbi, mors, fames, sitis, tormenta, plagæ, spoliatio, captiuitas, seruitus; misereamur itidè deformes, mæcos, tardos, rudes, & stultos; indigni sunt malis opinione nostra boni viri, & qui rectè suum munere, & officio perfuncti creduntur: tum etiam qui malis sunt impares, vt mulieres, senes, ægri, delicati: item & ij, quibus non licuit bonis suis frui: vt cum magni ingenij vir in medio studiorum suorum cursu tollitur è viuus.

Accidia Græcis dicta est ἀργεία, & propriè est dolor acerbus, qui ita premit animum, vt nihil boni ei agere libeat: quam semper comitantur tædium mentis, fatietas & fastidium, torpor, pigritia, ignauia, inertia, & somniculosa desidia.

Anxietas teste Cicerone quarta Tusculana, est tristitia premens, & sollicitans; qualem patiuntur ij, qui sunt in magnis periculis, & qui cum alio periculose luctantur, & decertant. Item & ij, qui morbo ingrauescente iam iam morituri, acerbè sollicitantur, & vehementius anguntur, vnde vulgò dicta est Agonia mortis.

Aemulatio dupliciter accipi solet: est enim, & in laude, & in vitio nomen. Laudis est, quando Aemulatio nihil aliud est, nisi imitatio virtutis, qua videmus alios præditos, nos verò carere: vitium verò est, quando tristatur quis, eo quòd bonum quod concupierit, alius obtineat, ipse careat.

Zelotypia est tristitia, eo quòd alter quoque fruatur forma, quam ille ipse concupierit. Nam vt nomen ipsum fonat, Zelotypia est zelus de forma: ea est tristitia, vel metus, ne is, quem nos nollemus, forma aliqua potiatur: id verò dupliciter, vel vt nos fruamur soli, vel vt is fruatur solus, quem ipsi volumus: nam & de liberis, & sororibus, & de matribus, & pupillis, & curæ nostræ conceditis tangimur Zelotypia, non vt nos illarum forma fruamur, sed vt ipse solum sua forma potiatur: animantes quædam Zelotypia tanguntur, vt cygni, columbi, galli, tauri, cresecit, & decrescit Zelotypia ex personis, locis, temporibus, negotijs. gignit in animo Zelotypia anxietates, curas, sollicitudines per dies, ac noctes, & suspiciones innumeras: transit aliquando in odium, & rabiem.

Indignatio verò est tristitia, propterea quòd alter bonis potiatur indignus, aut ea administrat indignè. Græcis dicitur zelus. Sicut misericordie est dolere, quòd quis immeritò mala sustineat, sic zeli, vel indignationis est molestè ferre, quòd quis indignus bonis potiatur: pungimur, offendimur, indignamur, quòd indignus, vel expetit bona, vel quod grauius est, adipiscitur. Succenset sibi quis, cum indignum se atque imparem negotio iudicat, & indignatur sibi ipse, quòd illud expetierit, ambierit, acceperit. Seomachamur, si quis supra vires, aut meritum suū aliquid aggreditur: velut magistratum, honores, decus, certamen cum potiore; indignatio plurimùm viget, & inualefcit in superbo, qui vt se maximis bonis censet dignissimum, sic alios omnes, vel mediocribus bonis impares, & indignos.

Pœnitentia, est tristitia, qua quis dolet ob aliquid à se malè gestū, vel prætermisum. Gell. li. 17.

S. Tho. 1. 2.
31. a. 8. Nyssen. lib. 4.
Philos. c. 12. Damasc. lib. 2. fid. or. rhod. c. 14.

Arist. lib. 2. Rhet. c. 10.
Cic. Tuscul. 4. Nyssen. li. 4. Philos. c. 12. Damasc. lib. 2. fidei orth. c. 14.

Arist. lib. 2. Rhet. c. 9.
Cic. Tuscul. 4. Nyssen. li. 4. Philos. c. 12. Damasc. lib. 2. fidei orth. c. 14.

Nyssen. & Damasc. loci citat.

Nyssen. & Damasc. loci citat.

Nyssen. & Damasc. loci citat. Arist. li. 2. Rhetor. ca. 11.

Arist. li. 2. Rhetor. c. 9.

cap. 1. docet poenitere proprie dici in rebus volu-
tarijs; cum quæ ipsi fecimus, vel diximus, aut quæ
de nostra voluntate, nostrouè consilio facta sunt,
ea nobis postea incipiunt displicere, sententiamq;
in ijs nostram permutamus: neminem poenitet,
quod natus sit, quod mortalis sit, quod ex offenso
fortè vulneratoq; corpore dolorem sentiat, aut
quod deformi natus sit corpore.

Impatentia est tristitia animi nullius labo-
ris, doloris, fastidij, & molestiæ patiens.

Quartò queritur, Quæ sint causæ, & effecta
Tristitiæ. Respondeo, Tristitia nasci ex malo præ-
senti, quod inuici toleramus: Item ex amissione
boni concupiti: Vnde expletis, & finitis epulis,
conuiujs, iocis, ludis, spectaculis, & exactis die-
bus festis, & lætis, contristari solemus. Præterea
Tristitia cum sit affectus frigida, & sicca naturæ
quasi terrestris, viget in frigidis, & siccis tempo-
ribus, ac locis, Autumno, Hieme, nocte, in homi-
nibus bili atra abundantibus; refrigerat cerebrū,
& somnum inducit; hebetat ingenium; obscurat,
& turbat mentis rationem; amat loca obscura;
odit frequentiam hominum; parit luctum, qui est
Tristitia, ex eius, qui charus fuerit, interitu acer-
bo. Tristitiam comitantur Mœror, qui est tristitia
flebilis: Aerumna, quæ est tristitia laboriosa,
& diuturna: Dolor, qui torquet, & cruciat: La-
mentatio, quæ est cum eiulatu: Sollicitudo, quæ
est cum cogitatione: Molestia, quæ est tristitia
permanens: Afflictatio, quæ est cum vexatione
corporis: Desperatio, quæ est sine vlla rerum ex-
pectatione meliorum.

Cap. XIV.

De Fletu.

FLETUS non est affectus animi, sicuti nec
risus, sed est tristitia, seu mœroris effectus.
Nam parit tristitia fletum, suspiria, & gemitus, &
incessum lentum, vultus pallorem, & capitis de-
missionem. Porro fletus est humor ex cerebri ca-
lore per oculos defluens: vnde exicaco nimium
cerebro lacrymæ minimè profluunt: vt in ira, in
diuturno, & longo mœrore, quo solet cor exic-
cari, vt in melancholicis. Cum tamen cor molle
est, & tenerum, & cerebrum humectatum, tunc
facile lacrymæ delabuntur, & defluunt: vt vide-
re est in pueris, sceminis, ægrotis, & ebris. Qua-
re ex commiseratione alieni mali, ex amore, &
cupiditate fruendi concupitis, solent etiam faci-
le lacrymæ profundî. Existunt sæpè ex ventro va-
lido, & fumo. Item cum quid videmus, vel legi-
mus, vel recordamur piè, sanctè, officiosè dictū,
aut factum à quopiam, & eo magis, si is, qui fecit,
aut dixit, periculum, aut damnum sustinuit. Tri-
butus est homini fletus quo suum dolorem testa-
retur, & ostenderet, vt alios in sui miserationem,
& ad opem ferendam citius, & vehementius per-
moueret. Lacrymæ itidem in quibusdā, qui sunt
tenero corde, ac molli facile profluunt, in alijs
tardius. Facile tamen, & citò lacrimæ exarscunt.

Cap. XV.

De Metu.

PRIMO queritur, Quid sit Metus? Respondeo
ex Aristotelis, & Damasceni doctrina, Nyl-

seni item, & Sancti Thomæ, metum, esse affectum
animi, quo nolumus malum futurū, quod nobis,
vel nostris impendet, quodque adeo graue vide-
tur, vt facile superari non possit.

Secundò queritur, Cuiusnam rei tanquam ma-
teriæ obiectæ sit Metus? Respondeo, esse mali: nam
bona non metuuntur, sed optantur. Deinde me-
tus est mali futuri: nam mala præsentia non me-
tu conturbant animum, sed tristitia, & mœrore
consciunt. Item est mali futuri appropinquan-
tis, & impendentis; nam pericula, & mala longè
posita non formidamus. Demum est mali, quod
lædere, vel contristare potest, sed cui obsisti faci-
le nequit, non enim timemus mala, quæ sine dif-
ficultate declinare, cauere, impedire, vel vincere
possumus. Vnde quò quis maior, superior, & po-
tentior est, minus terrore concutitur, minus for-
midine perturbatur.

Tertiò queritur, Quænam & quot sint partes
metui, & timori subiectæ? Cicero subiicit metui
pigririā, qui est metus consequentis laboris: Ter-
rorem, qui est metus concutiens: Timorem, qui
est metus mali appropinquantis: Pauorem, qui
est metus animum perturbans, & quasi loco mo-
uens: Exanationem, qui est metus pauoris co-
mes, & quo animus quasi deficit; Conturbationē,
qui est metus excutiens animo cogitata: Formi-
dinem, qui est metus permanens.

Sed Nyssen. li. 4. Philo. c. 14. Damasc. lib. 2. fid. orih.
ca. 15. S. Tho. 1. 2. q. 41. a. 4. sex Metus species enu-
merant; videlicet Segnitiam, Verecundiam, Pudo-
rem, Stuporem, Terrorem, Angorem.

Segnitias siue Pigriria est metus consequentis
in agendo laboris, cū quis metuit aggredi opus,
eo quod difficile, & laboriosum existimet. Hinc
opera sæpè differimus, ita, vt difficultate, & labo-
re victi succumbamus. Ex Pigriria, desidia, igna-
uia, negligentia, inertia, & mollities enascun-
tur.

Socordia, est metus consequentis laboris in
consulendo, meditando, & prospiciendo quid o-
pus sit factu.

Verecundia, est metus admittendi aliquid tur-
pe, ne id cum cognitum fuerit, dedecore, aut in-
famia afficiat auctorem. Alij definiunt esse metū
iustæ reprehensionis, quia verecundia aliquando
est rectè facti. Alij verò esse metum ignominie,
aut infamie ob turpe, vel aliud factū contrahen-
dè. Porro verecundia est affectus bonus animi in-
genij, & modesti, & qui deceat maximè adole-
scentes, & iuuenes. Est enim veluti frænum, quo
animus ob ætatis florem & sanguinis, & cupidi-
tatis feruorem estiuans à malis committendis ab-
ducitur: quare iuuentutem continet in officio, ne
præcepta in vitia prolabatur, ad quæ grauius li-
bidines impellunt. De hoc affectu statim pauca
subijciam inferius.

Pudor, qui à quibusdam Erubescencia dicitur,
est metus post turpe aliquid factū, quo quis mali
anteacti conscius, timet ex eo dedecus, infamiam,
conuicium sibi illatum iri; hic etiam affectus est
bonus, quia à lapsu animum erigit, ac ne iterum
in eum relabatur, sollicitè cauet, & ne in consue-
tudinem abeat, defendit: Sed maiori laude, &
commendatione digna est verecundia, quæ ne o-
mnino turpè quid admittatur, prohibet. Sæ-

pè tamen

Damasc.
lib. 2. faci
er: ho. c. 15.
Nyss. lib. 4.
Philo. c. 14.
Cic. Tulo.
4. S. Tho.
1. 2. q. 41.